

Suriyeli Mültecilerde Sosyal Destek ile Sosyokültürel Uyum Arasındaki İlişkide Sağlamlığın Aracı Rolü

Sociocultural Adaptation and Social Support: The Mediating Role of Resilience in Syrian Refugees

Oktay TATLİCIOĞLU¹, Hıdır APAK², Muhammet Cevat ACAR³

ÖZ

Bu çalışma Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteciler arasında algılanan sosyal destek, sağlamlık ve sosyokültürel uyum arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Çalışmada, Türkiye'nin Mardin ilinde kolayda örneklem yöntemiyle ulaşılan 284 Suriyeli mülteciye anket uygulanmıştır. Araştırmacılar, sağlamlığın sosyokültürel uyum ve sosyal destek arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğini belirlemek için Süreç Makrosu ve 5000 yeniden örnekleme seçeneğiyle önyüklem tekniğini kullanmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre algılanan sosyal desteğin Suriyeli mülteciler arasında hem sağlamlığı hem de sosyokültürel uyumu önemli ölçüde yordadığı görülmüştür. Sağlamlığın sosyokültürel uyum üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Çalışma sonuçları sağlamlığın sosyal destek ile sosyokültürel uyum arasındaki ilişkide aracı rol oynadığını göstermektedir. Yani algılanan sosyal destek ve sağlamlığın Türkiye'deki Suriyeli mültecilerde sosyokültürel uyumu teşvik etmede önemli faktörler olduğu söylenebilir. Bu sonuçların, mültecilerin ev sahibi topluluklardaki refahını ve entegrasyonunu iyileştirmeyi amaçlayan müdahalelere katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlamlık, Sosyal Destek, Sosyokültürel Uyum, Suriyeli Mülteciler

ABSTRACT

This study investigated the relationships between perceived social support, resilience, and sociocultural adaptation among Syrian refugees living in Turkey. The study used a simple random sample of 284 Syrian refugees from the Mardin province of Turkey. The researchers employed the Process Macro and bootstrap technique with 5000 resampling options to determine whether resilience mediated the relationship between sociocultural adaptation and social support. The analysis showed that perceived social support significantly predicted resilience and sociocultural adaptation among Syrian refugees. Furthermore, resilience was found to have a positive effect on sociocultural adaptation. Additionally, the study found that resilience mediated the relationship between social support and sociocultural adaptation. Overall, the findings suggest that perceived social support and resilience are important factors in promoting sociocultural adaptation among Syrian refugees in Turkey. These results may have implications for interventions aimed at improving the well-being and integration of refugees in host communities.

Keywords: Resilience, Social Support, Sociocultural Adaptation, Syrian Refugees

Bu araştırma için Mardin Artuklu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan (20.12.2021 tarih ve 2021/11-1 sayılı karar) yazılı etik onay alınmıştır.

¹ Dr. Öğretim Üyesi Oktay TATLİCIOĞLU, Sosyal Hizmet, Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, oktay.tatlcioglu@dicle.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1652-797X

² Doç. Dr. Hıdır APAK, Sosyal Hizmet, Mardin Artuklu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, hidirapak@artuklu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2330-3093

³ Doç. Dr. Muhammet Cevat ACAR, Psikolojik, Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikolojik Bölümü, mcacar@artuklu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4222-3101

İletişim / Corresponding Author: Oktay TATLİCIOĞLU
e-posta/e-mail: oktay.tatlcioglu@dicle.edu.tr

Geliş Tarihi / Received: 29.03.2023
Kabul Tarihi/Accepted: 15.09.2023

GİRİŞ

2011 yılında Suriye Arap Cumhuriyetinde başlayan iç çatışmalar nedeniyle milyonlarca Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Suriye Arap Cumhuriyeti yönetiminin muhaliflere yönelik despotik politika ve uygulamaları ve bunun bir sonucu olarak başlayan iç savaşın yıkıcılığı nedeniyle Suriyelilerin önemli bir kısmı Türkiye sınıra göç etmiştir. Suriyelilerin güvenlik, coğrafi yakınlık ve siyasi nedenlerle en çok göç ettikleri ülke Türkiye olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti devleti güney sınırlarında büyüyen insani drama müdahale etmiş ve ilk Suriyeli grup 2011 yılında ülkeye kabul edilmiştir. 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Türkiye'ye göç eden Suriyelilere geçici koruma sağlanmıştır. Geçici koruma statüsünün içeriği ve kapsamı hakkında detaylı bilgileri içeren Geçici Koruma Yönetmeliği ise 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. 2023 yılı itibarıyla geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli sayısı 3,3 milyon civarındadır.¹ Türkiye'ye ilk sığınan Suriyeli mülteciler yaklaşık olarak 10 yıldır Türkiye'de yaşamaktadırlar. Ayrıca Suriyelilerin büyük çoğunluğu 2016 yılından beri Türkiye'de büyük şehirlere dağılmış durumdadır. Hayatlarına Türkiye'de devam eden Suriyeli mültecilerin kültürel uyumları ve yerel halkın Suriyelilere yönelik sosyal kabul düzeyleri hakkında araştırmalar yapılmıştır.² Suriyelilerin sosyokültürel uyum sürecini etkileyen etmenler hakkında ise henüz yeterli sayıda araştırmanın yapılmadığı söylenebilir. Bu çalışma mültecilerin sosyokültürel uyumlarını etkileyen değişkenlerin neler olduğu merakıyla planlanmıştır.

Zorunlu nedenlerle vatandaşı olduğu ülkeden ayrılmak durumunda kalan mülteciler yerleştikleri ülkelere göç sürecinde ve sonrasında barınma, beslenme, ekonomik, dil, sosyal ve sağlık gibi sorunlarla karşılaşabilmektedir.³ Göç hareketliliğinin bitmesi (mukim olmak) ve yeniden yaşam koşullarının oluşması ile bu yaşanan sorunların azalması ve yeni topluma

uyumun hızlanması beklenmektedir. Ancak bu beklentiler mültecilere yönelik kalıcı uyum politikalarıyla mümkün olabilmektedir.

Göç ile ilgili literatür incelendiğinde özellikle mültecilerin yaşadıkları sorunlar arasında sosyal ve ruhsal sorunların öne çıktığı görülmektedir.⁴ Ancak mültecilerin yerleştiği ev sahibi ülkelerde başarılı uyum ve entegrasyon politikaları hem mülteciler hem de ev sahibi ülke için hem fırsat hem de önemli bir yatırım olabilmektedir.⁵ Başarılı bir uyum politikası sonrası mülteciler ev sahibi ülkeye katkıda bulunma imkanı elde edebilmektedirler. Mültecilerin ve yerel halkın birlikte barış ve huzur içinde yaşaması açısından sosyal ve kültürel uyum çok önemli bir yere sahiptir. Kültürel uyum iki veya daha fazla grubun veya grup üyelerinin arasında oluşan etkileşim sonucu karşılıklı olarak meydana gelen kültürel, sosyal ve psikolojik değişimdir.⁶ Bu değişim karşılıklı olarak sosyal yapıları, kurumları, grupları ve bireyleri kapsar. Ayrıca mültecilerin girdikleri toplumda sosyal, kültürel, akademik, sağlık, hukuk ve istihdam gibi alanlarda varlık gösterebilmeleri uyum süreciyle ilgili önemli göstergelerdir.⁷ Sosyokültürel uyum, mültecilerin kültürlerinden kopmadan yeni toplumla uyumun sağlanması anlamına gelmektedir. Sosyokültürel uyum kişinin içinde bulunduğu toplumdaki bireyler arası ve gruplar arası ilişkileri öğrenmesi ve yeni kültürde sosyal beceriler edinmesi olarak tanımlanmaktadır.⁷

Ward ve Kennedy (1999) kültürler arası uyumu, sosyokültürel uyum ve psikolojik uyum olarak ikiye ayırmaktadır.⁸ Sosyokültürel uyum ev sahibi kültüre uygun beceriler edinmek ve yeni kültürde günlük yaşam sorumluluklarının yerine getirilmesini ifade etmektedir. Sosyokültürel uyum; dil edinimi, yeni kültürde geçirilen süre, ev sahibi kültür hakkında bilgi sahibi olma ve kültürel uyum stratejisinden etkilenmektedir.⁹ Psikolojik uyum ise bireyin iyilik halini ve ruhsal sağlığını ifade etmektedir. Psikolojik uyum, başa çıkma stratejileri, sosyal destek, ilişki tatmini,

kişisel esneklik, mizah kullanımı ile ilişkilendirilmektedir.⁸

Psikolojik uyum ile doğrudan ilişkili bir kavram olarak ele alınan psikolojik sağlık, bireyin iyi oluş halini devam ettirebilmesine olanak sağlayan ve zorlu yaşam olayları karşısında gösterdiği her türlü çaba olarak tanımlanmaktadır.¹⁰ Earvolino-Ramirez (2007) ise psikolojik sağlamlığı yaşanan zorluklar karşısında fiziksel ve ruhsal sağlığın devam ettirilebilmesi için sahip olunan yetenekler olarak tarif etmektedir.¹¹ Günlük hayatta iyi oluşun devam ettirilebilmesi için oldukça önemli bir role sahip olan psikolojik sağlık, pozitif psikolojinin de etkisiyle birçok disiplin içerisinde popüler bir konu haline gelmiştir.¹²

Yeni bir sosyal ve kültürel çevreye uyum düzeylerinin mültecilerde depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi ruhsal hastalıkların görülmesinde belirleyici olduğu bilinmektedir.¹³ Mültecilerin yerleştikleri ülkede yaşadıkları sorunlarla baş etme sürecinde psikolojik ve sosyal kaynakları güçlü yanlarını oluşturmaktadır. Mülteciler açısından daha çok koruyucu rolü ön plana çıkarılan sağlık psikopatolojinin gelişmesini önleyen ve/veya sağaltım sürecinde katalizör görevi olan bir değişken olarak ele alınmaktadır.¹⁴ Sağlık kavramının içerisindeki önemli temalardan biri olan yeni duruma adaptasyon süreci savaş vb. nedenlerle göç etmiş olan bireyler için oldukça önemli bir işlev görebilmektedir.¹⁵ Ungar (2008) sağlamlığı sadece bireysel psikolojik bir özellik olarak değil aynı zamanda bireyin kültürünün ve sosyal çevresinin aracılık ettiği bir fenomen olarak ifade etmektedir.¹⁶ Bu nedenle bu çalışmanın değişkenlerinden olan sağlık (resilience) kavramı ekolojik ve sosyal bağlamları odağına aldığı için genel kullanımın aksine “psikolojik sağlık” olarak değil “sağlamlık” olarak çevrilmiş ve metinde bu şekilde kullanılmıştır. Zorlukların üstesinden gelebilme yeteneği olan sağlık aynı zamanda bireyin sosyal ağlarının işlevselliğiyle de ilişkilidir.¹⁷ Mültecilerin

ruh sağlığını etkileyen önemli faktörlerden biri de göçün doğal bir sonucu olarak sosyal desteğin kaybedilmiş olmasıdır.¹⁸ Sosyal destek, sağlamlığın önemli kaynaklardan birini temsil etmektedir.

Mültecilerin göç sonrası yaşamlarında yaşadıkları sorunlarla baş etmede kullandıkları en etkili yollardan biri sosyal destek ağlarıdır. Stresli durumlarla başa çıkmada ve ruhsal sağlığın korunmasında sosyal desteğin etkili olduğu görülmüştür.¹⁹ Literatürde sağlık ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi gösteren çalışmalar mevcuttur.^{20,21} Kılıç (2021) tarafından Türkiye’deki mülteciler üzerinde yapılan araştırmada algılanan sosyal desteğin sağlamlığı yordadığı bulgulanmıştır.²² Ayrıca kültürleşme çalışmalarında, yabancı bir kültüre uyum sürecinde yaşanan stresin azaltılmasında, fiziksel ve psikolojik sağlığın korunmasında ve geliştirilmesinde sosyal desteğin rolü vurgulanmıştır.²³ Görüldüğü üzere literatürde sosyal destek, sağlık ve sosyokültürel uyum arasındaki ilişkilerin ele alındığı araştırmalara ulaşmak mümkündür. Ancak özellikle kültürleşme çalışmalarında aracılık araştırmalarının ihmal edildiği söylenebilir.²⁴ Sosyal destek ile sosyokültürel uyum arasındaki ilişkide sağlamlığın aracı rolünü araştıran bu çalışmayla literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada, Suriyeli mültecilerin sosyal destek, sağlık ve sosyokültürel uyum düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yukarıdaki açıklamalar ile tutarlı olarak Suriyeli mültecilerde algılanan sosyal desteğin sağlık ve sosyokültürel uyumu pozitif yönlü etkilemesi beklenmektedir. Yine sağlamlığın da sosyokültürel uyumu pozitif yönlü etkileyeceği varsayılmaktadır. Bu hipotezlere dayalı olarak bir aracılık hipotezi kurulmuştur. Bu aracılık hipoteziyle Suriyeli mültecilerin algıladıkları sosyal desteğin sosyokültürel uyum üzerindeki etkisine sağlamlığın aracılık etme rolü incelenmektedir.

MATERYAL VE METOT

Bu çalışma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı bir kesitsel araştırmadır.

Katılımcılar

Araştırmanın örneklemini yaklaşık 90 bin geçici koruma statüsüne sahip Suriyeliye ev sahipliği yapan Türkiye'nin sınır ili olan Mardin'den seçilmiştir. Hedef kitleye ulaşmak için kolayda örnekleme tekniği kullanılmıştır. 284 Suriyeli mülteci araştırmaya katılmıştır. Katılımcılara dair tanıtıcı bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	N (284)	%
Cinsiyet		
Erkek	190	66,9
Kadın	94	33,1
Medeni Durum		
Evli	177	62
Bekar	91	32
Boşanmış-Dul	17	6
Çalışma Durumu		
Ev hanımı	56	19,7
İşçi	121	42,6
Memur (Öğretmen)	9	3,2
Serbest meslek	13	4,6
Çiftçi	12	4,2
Öğrenci	32	11,3
İşsiz	42	14,4
Yaş		
Minimum	Maximum	Ortalama
18	83	32,64

N: Katılımcı sayısı, %: Yüzde

Katılımcıların yaşları 18 ile 83 arasında değişmektedir. Katılımcıların çoğunluğunu erkek (%66,9), evli (%62,0) ve işçi (%42,6) Suriyeliler oluşturmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 32,64 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler 21 Aralık 2021 ile 21 Ocak 2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmanın amacı ve gizlilik vaadi veri toplama aşamasında katılımcılara açıklanmıştır. Katılımcılar bilgilendirilmiş onam formunu

doldurmuştur. Katılımcılara istedikleri zaman araştırmaya katılmaktan vazgeçebilecekleri bildirilmiştir. Veri toplama süreci Arapça bilen araştırmacılar tarafından yürütülmüştür. Katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmelerde ölçeklerin doldurulması sağlanmıştır. Anketin doldurulması yaklaşık 12 dakika sürmüştür. Sosyal desteğin sağlamlık ile sosyokültürel uyum arasındaki ilişkide aracılık rolü üstlenip üstlenmediğini belirlemek için Hayes (2018) tarafından geliştirilen Process Macro kullanılmıştır.²⁵ Analizde bootstrap tekniği ile 5000 yeniden örnekleme seçeneği tercih edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Multidimensional Scale of Perceived Social Support) (MSPSS): Bu ölçek Zimet ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş ve Merhi ve Kazarian tarafından Lübnanlı yetişkinler üzerinde Arapçaya uyarlanmıştır.²⁶ 7 Likert tipinde oluşan ölçekte toplam 12 soru bulunmaktadır. Ölçeğe verilen en düşük yanıt kesinlikle katılmıyorum anlamına gelen 1, en yüksek yanıt ise kesinlikle katılıyorum anlamına gelen 7'dir. Ölçekte aile, arkadaşlar ve önemli kişiler olmak üzere üç farklı gruptan alınan sosyal desteği açıklayan sorular bulunmaktadır. Uyarlanan ölçeğin Cronbach's alpha katsayısı ,88 olarak hesaplanmıştır. Mevcut çalışmada ise Cronbach's alpha katsayısı ,90 olarak hesaplanmıştır.

Sosyokültürel Uyum Ölçeği (Sociocultural Adaptation Scale) (SCAS-R): Bu ölçek, Ward ve Kennedy (1999) tarafından geliştirilmiştir.⁸ Ölçeğin Arapça dil geçerliliği yetişkin Suriyeli mültecilerle Yalçın (2018) tarafından sağlanmıştır.²⁷ Ölçek 21 maddeden oluşmaktadır. 5'li likert tipindeki ölçeğin maddeleri "beni hiç tanımlamıyor" (1) ile "beni tamamen tanımlıyor" (5) arasında puanlandırılmıştır. Ölçekten alınan yüksek puan kültürel uyumun daha yüksek olduğunu göstermektedir. Kişiler arası iletişim, akademik/iş performansı, kişisel ilgiler ve sosyal katılım, ekolojik uyum ve dil

yeterliliği ölçeğin beş alt boyutudur. Yalçın'ın (2018) çalışmasında Cronbach's alpha ,90 olarak hesaplanmıştır. Mevcut çalışmada Cronbach's alpha ,89 olarak hesaplanmıştır.

Yetişkin Sağlık Ölçeği (Adult Resilience Measure) (ARM): Ölçeğin orijinali olan Çocuk ve Genç Sağlık Ölçeğinden (Child and Youth Resilience Measure) uyarlanmıştır. Yetişkin sağlık ölçeğinin uyarlama ve Arapçaya çevirisi Kanada merkezli Resilience Research Centre tarafından yapılmıştır.²⁸ Ölçekte 28 madde olup sağlık bireysel, ilişkisel ve bağlamsal faktörler bağlamında ele alınmıştır. Ölçek 5'li likert olarak hazırlanmış ve maddeler "beni hiç tanımlamıyor" (1) ile "beni tamamen tanımlıyor" (5) arasından puanlandırılmıştır. Ölçek maddeleri arasında ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Mevcut çalışmada Cronbach's alpha ,91 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Mardin Artuklu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan (20.12.2021 tarih ve 2021/11-1 sayılı karar)

etik onay alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin kullanım izinleri alınmıştır. Katılımcılara anket uygulamadan önce araştırmaya hiçbir karşılık beklemeden gönüllü olarak katıldıklarına dair onam formu imzalatılmıştır.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Mevcut araştırmada elde edilen bulgulara rağmen, bazı sınırlılıklar da vardır. Bu araştırmanın ilk sınırlılığı kesitsel tasarlanmış olmasıdır. Kültürel uyum dinamik bir süreç olduğu için sosyal destek ve sosyokültürel uyum ölçek puanlarında farklı zamanlarda farklı sonuçlar elde edilebilir. Bu çalışmanın ikinci sınırlılığı verilerin tek ilden toplanmış olmasıdır. Bu nedenle sonuçların Türkiye'deki bütün Suriyelilere genellenebilirliği sınırlıdır. Üçüncü sınırlılık ise araştırma katılımcıların bildirdiği verilerle sınırdır. Katılımcılarda sosyal olarak istenilen cevapları verme gibi önyargılı tutumlar cevapların güvenilirliğini zayıflatabilmektedir. Özellikle de ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalma ihtimali yüksek bir grup olan mültecilerde arzu edilen cevapları verme eğilimi söz konusu olmuş olabilir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde Suriyeli mültecilerde sosyal destek ile sosyokültürel uyum arasındaki ilişkide sağlamlığın aracı rolünü inceleyen regresyon analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Ön Analiz

Model test edilmeden önce değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla

korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler ve korelasyon matrisi Tablo 2'de sunulmuştur. Verilerin normal dağılımı test edildikten sonra değişkenler arasındaki korelasyona bakılmıştır. Tablo 2'de görüldüğü üzere sosyal destek ile sosyokültürel uyum ve sosyal destek ile sağlık arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Matrisi

Değişkenler	X	SD	Skewness	Kurtosis	1	2	3
1. Sağlık	3,81	,57	-,909	1,342	-		
2. Sosyal Destek	5,15	1,11	-,105	,370	,6*	-	
3. Sosyokültürel Uyum	3,23	,62	-,759	,358	,54*	,419*	-

SD: Serbestlik Derecesi, X: ortalama, N = 284, * p < .05

Önerilen Modele İlişkin İstatistikler

Sosyal destek ile sosyokültürel uyum arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlığın aracı bir rol oynayıp oynamadığını

belirlemek için bootstrap yöntemi kullanılarak regresyon analizi yapılmıştır. Baron ve Kenny'nin (1986) klasik yöntemi ve Sobel testi ile karşılaştırıldığında, birkaç araştırmacı bootstrap yönteminin daha güçlü

ve daha güvenilir sonuçlar ürettiğini belirtmektedir.²⁵ Veri analizi için Hayes (2018)²⁵ tarafından geliştirilen Process Makro eklentisi kullanılmıştır. Analizde 5000 yeniden örnekleme seçeneği bootstrap yöntemi tercih edilmiştir. Regresyon

analizinin sonuçları sırasıyla Şekil 1 ve Tablo 3'te gösterilmiştir. Analiz sonucunda, sosyal desteğin sosyokültürel uyum üzerindeki etkisinde psikolojik sağlamlığın aracı rol oynadığı belirlenmiştir.

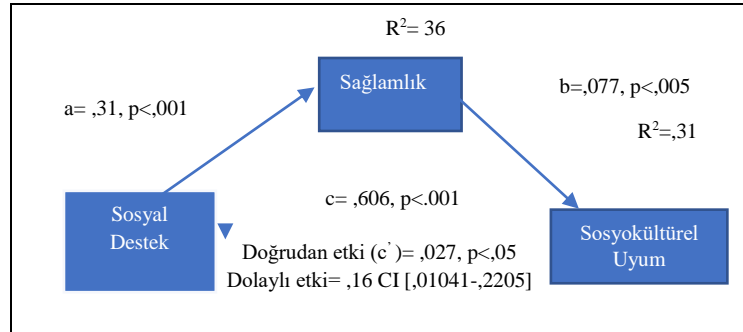
Tablo 3. Aracılık Testi Regresyon Analizi Sonuçları (N=284)

	Sonuç Değişkenleri					
	Sağlamlık (M)		Sosyokültürel Uyum (Y)			
	b	SE	b	SE		
Sosyal Destek (X)	a	,31*	,025	c'	,027*	,035
Sağlamlık (M)	-	-	-	b	,077**	,13
Sabit	İ _M	2,23	,13	İ _Y	,88*	,21
	R ² = .36		R ² = .31			
	F (1; 282) = 158,29; p<,001		F (2; 281) = 63,71; p<,001			

*p<,01, **p<,05 Standardize edilmemiş Beta katsayıları raporlanmıştır.

Bootstrap analiz sonuçlarına göre düzeltilmiş yanlılık ve hızlandırılmış güven aralığı değerleri (BCA CI) sıfır değerlerini içermemektedir. Buna göre aracılık etkisinin

tam standardize etki büyüklüğü (K²) ,279 olup, bu değer yüksek düzeyde aracılık etkisi büyüklüğüne işaret ettiği söylenebilir.

Şekil 1. Sosyal Destek ile Sosyokültürel Uyum Arasındaki İlişkide Psikolojik Sağlamlığın Aracı Rolü

Bu çalışmada beklendiği üzere sosyal destek sağlamlığı yordamıştır. Türkiye'de 190 Suriyeli mülteci üzerinde yapılan bir çalışmada²² sosyal desteğin sağlamlığı etkilediği görülmektedir. Gez'in (2018) Suriyeli ergen ve çocuklarla yaptığı araştırmada algılanan sosyal destek ile sağlamlık arasında pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir.²⁹ Snoubar ve Zengin (2022) tarafından Belçika'daki mültecilerle yapılan araştırmada da sosyal destek ile sağlamlık arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur.³⁰

Mülteci olmayan farklı gruplarla yapılan çalışmalarda; madde bağımlısı bireylerle ve

lisans öğrencileriyle yapılan çalışmalarda da sosyal desteğin sağlamlık üzerindeki etkisi ortaya konmuştur.^{31,32} Literatürde yer alan çalışma sonuçları bulgularımızı desteklemektedir. Zorlu koşullarla mücadele etmek durumunda kalan mültecilerin yeni durumlara uyum sağlama sürecinde aile ve arkadaşlarından aldıkları destekle sağlamlıkları ve uyumları artırılabilir.

Ayrıca sağlamlığın içsel bir boyutu olmakla beraber sosyal destek gibi dışsal etmenlerin de sağlamlık üzerinde belirleyici etkisi söz konusudur.^{16,17} Bu çalışmada da mültecilerde algılanan sosyal desteğin

sağlıkla ilişkisi ortaya konmuştur. Bu çalışmanın bulgularından biri de sağlığın sosyokültürel uyum üzerindeki etkisidir. Sánchez-Martí ve Sandín (2013) tarafından İspanya'daki 360 genç mülteci ile yapılan araştırmada sağlığı yüksek olan mülteci çocuk ve ergenlerin sosyokültürel uyum sürecinde daha az zorlandıklarını keşfettiler.³³ Çin Anakara'da 400 uluslararası göçmen öğrenci üzerinde yapılan araştırmada da sağlık puanı yüksek olan katılımcıların yeni yerleştikleri ülkeye uyum sağlamak için kişisel niteliklere ve tutuma sahip olduğu görülmüştür.³⁴ Literatürdeki çalışmalarla benzer şekilde bu çalışmada da sağlığın sosyokültürel uyumu yordadığı görülmüştür. Sağlık ile sosyokültürel uyum arasındaki ilişkinin çalışıldığı daha fazla çalışma bulunmadığı için araştırma sonuçlarının literatüre katkısı önemli görülmektedir. Olumsuz olay ve stresli durumlar karşısında başa çıkma yeteneği (sağlığı) yüksek olan mülteci bireylerin sosyokültürel uyumlarının da yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Mültecilerin sağlıklarını arttıracak etkinlik ve aktiviteler sosyokültürel uyum süreçlerini de kolaylaştırabilir.

Bu araştırmanın literatüre kattığı önemli katkılardan biri de mülteci bireylerde sosyal desteğin sosyokültürel uyumu etkilediğini bulgulmuş olmasıdır. Mülteci bireylerin aile, arkadaş ve özel insanlarla kurdukları güçlü sosyal ilişkiler (sosyal destek) yeni topluma sosyokültürel uyumlarını desteklemektedir. Mülteci katılımcılarla gerçekleştirilen kültürleşme ile sosyal destek arasındaki ilişkinin araştırıldığı sınırlı sayıda araştırmalarda kültürleşme stresi ile sosyal destek arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür.^{35,36} Jibeen (2011) araştırmasında, Pakistanlı mültecilerde kültürel stres ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin düzenleyici rolü olduğunu ve sosyal desteğin stresin zararlı etkilerini tamponlandığını öne sürmektedir.³⁷ Bu bulgular mevcut çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Mülteci bireylerin aile, arkadaş ve özel insanlarla kurdukları güçlü ilişkiler yeni topluma sosyokültürel uyumlarını

desteklemektedir. Şafak-Ayvazoğlu ve arkadaşlarının (2021) Türkiye'deki Suriyelilerin psikolojik ve sosyokültürel uyumunu araştırdıkları nitel çalışma, bölünmüş aile olmanın ve ebeveyn kaybının psikolojik ve sosyokültürel uyumu olumsuz etkilediğini göstermiştir.³⁸ Ayrıca yine aynı araştırmada mültecilerin, Türkiye'de aile ve arkadaş gibi sosyal ağlarının Suriye'deki gibi güçlü olmaması nedeniyle sosyal hayatlarından memnun olmadıkları aktarılmaktadır.³⁹ Algılanan sosyal desteğin az olduğu durumlarda sosyokültürel uyumun zorlaştığı, algılanan sosyal desteğin yüksek olduğu durumlarda ise sosyokültürel uyumun kolaylaşabileceği söylenebilir. Bu araştırmada da bu sonuçlarla benzer sonuçlar elde edilmiştir. Mültecilerde algılanan yüksek sosyal desteğin yeni topluma uyum göstermede destekleyici duygusal bir güç işlevi gördüğü söylenebilir.

Kültürleşme araştırmalarında sosyal destek ile kültürel stres arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmaların çoğunlukta olduğu ve bu araştırmaların çoğunda da katılımcı olarak uluslararası öğrencilerin seçildiği görülmektedir.^{23,38} Fransa'da eğitim alan 112 Vietnamlı öğrenci ve Hong Kong'da ikamet eden Çinli 188 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan çalışmalar sonucunda sosyal desteğin sosyal, psikolojik ve kültürel uyumu kolaylaştırdığı görülmektedir.³⁹⁻⁴⁰ Uluslararası öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalarda kültürleşme stresi ile sosyal destek arasında negatif ilişki olduğu ve sosyal desteğin kültürleşme stresinin yarattığı olumsuz sonuçları tamponladığı görülmektedir.⁴⁰ Kültürleşme çalışmalarında sosyal desteğin, yeni kültüre uyum sağlama sürecinde ve kültürler arası geçişlerde ortaya çıkan stresi azaltmada ve psikolojik sağlığı korumada etkili olduğunu gösteren çalışmalar söz konusudur.²³ Uluslararası öğrenciler, eğitim amacıyla ve süresi belli bir göç deneyimi yaşadıkları için zorunlu olarak ülke değiştirmek zorunda kalan mültecilerden farklı olarak ele alınmaktadır. Bu çalışma sosyal destek ile sosyokültürel uyum arasındaki ilişkiyi mülteci örneklemini üzerinden ele almış ve bu yönüyle literatüre önemli katkılarda bulunmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin algıladıkları sosyal destek, sağlık ve sosyokültürel uyum arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda algılanan sosyal desteğin sağlığı ve sosyokültürel uyumu yordadığı görülmüştür. Ayrıca dayanaklılığın da sosyokültürel uyumu etkilediği tespit edilmiştir. Diğer bir önemli sonuç ise sosyal destek ile sosyokültürel uyum arasındaki ilişkide sağlığın aracı rol oynadığı görülmüştür.

Göç literatüründe sosyokültürel uyum ile ilişkili çalışmaların nispeten az olması nedeniyle bu çalışmanın literatüre en önemli katkısı sosyal desteğin sağlık ile sosyokültürel uyumu neden arttırdığını kısmen açıklayabilecek bir mekanizma sunmasıdır. Sosyal desteğin sosyokültürel uyum üzerindeki etkisinde sağlık aracı rol oynamaktadır. Literatürü araştırırken sosyal destek ile sosyokültürel uyum arasındaki ilişkide sağlığın aracı rol oynadığı başka bir çalışmaya erişilememiştir. Mültecilerin akraba, arkadaş ve diğer özel insanlarla anlamlı ve tatmin edici ilişkilere sahip olması zorluklar karşısında sağlığının ve sosyokültürel uyumlarının daha yüksek düzeyde olma olasılığını arttırmaktadır. Buna göre sosyal desteğin sağlık becerisini geliştirmesi muhtemeldir. Bu çalışmayla sağlığın aracı rolü ortaya konularak

sosyal destek ile sosyokültürel uyum arasındaki ilişkinin de anlaşılmasına katkı sağlanmıştır. Bu bağlamda sosyal desteğin sosyokültürel uyum üzerindeki olumlu etkisini arttırmayı amaçlayan gelecekteki politikalar sağlığa odaklanabilir. Ayrıca gelecek araştırmalarda boylamsal çalışmaların yapılması önerilmektedir. Sonuçların genellenebilir olması için Türkiye’nin farklı illerinde ikamet eden Suriyeli mültecilerden veri toplanarak tekrarlanması da önerilmektedir.

Sonuç olarak bu araştırma, Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin sosyokültürel uyumunu incelenmiştir. Çalışmada, Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin algılanan sosyal destek, sağlık ve sosyokültürel uyumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sağlığın sosyal çevreden gelen uyaranlara duyarlı olduğu için sosyal destekten etkilendiği görülmüştür. Ayrıca sosyal desteğin mültecilerde sosyokültürel uyumu kolaylaştırdığını söyleyebiliriz. Son olarak test ettiğimiz aracılık modelinde, sosyal ve sosyokültürel uyum arasındaki ilişkide sağlığın aracılık rolü oynadığı bulunmuştur. Mültecilerin katılımcı olduğu ve bu değişkenlerin kullanıldığı ilişki ve aracılık çalışmalarının çok az olduğu görülmüştür. Bu noktada bu çalışmanın literatüre önemli katkılar sağladığı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. UNHCR. (2023). “Situation Syria Regional Refugee Response: Durable Solutions”. Erişim adresi: https://data2.unhcr.org/en/situations/syria_durable_solutions#:~:text=Durable solutions for refugees from,access to resettlement in third (Erişim tarihi: 11.09.2023)
2. Aydin, H, Gundogdu, M. and Akgul, A. (2019). “Integration of Syrian Refugees in Turkey: Understanding the Educators’ Perception”. *Journal of International Migration and Integration*, 20, 1029–1040.
3. Solberg, Ø, Vaez, M, Johnson-Singh, C.M. and Saboonchi, F. (2020). “Asylum-seekers’ Psychosocial Situation: A Diathesis for Post-Migratory Stress and Mental Health Disorders?”. *Journal of Psychosomatic Research*, 130. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2019.109914>
4. Siriwardhana, C, Ali, S.S, Roberts, B. and Stewart, R. (2014). “A Systematic Review of Resilience and Mental Health Outcomes of Conflict-Driven Adult Forced Migrants”. *Conflict and Health*, 8. <https://doi.org/10.1186/1752-1505-8-13>
5. Beiser, M. and Hou, F. (2001). “Language Acquisition, Unemployment and Depressive Disorder Among Southeast Asian Refugees: A 10-Year Study”. *Social Science and Medicine*, 53, 1321–1334.
6. Berry, J. W. (2005). “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”. *International Journal of Intercultural Relations*, 29, 697–712.
7. Ward, C. and Fischer, R. (2008). “Personality, Cultural Intelligence, and Cross-Cultural Adaptation”. In: S. Ang & L. Van Dyne (Ed.). *Handbook of Cultural Intelligence* (159–173). New York.
8. Ward, C. and Kennedy, A. (1999). “The Measurement of Sociocultural Adaptation”. *International Journal of Intercultural Relations*, 23, 659–677.
9. Searle, W. and Ward, C. (1990). “The Prediction of Psychological and Sociocultural Adjustment During Cross-Cultural Transitions”. *International Journal of Intercultural Relations*, 14, 449–464.

10. Basım, H.N. ve Çetin, F. (2011). "Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması". *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 104-114.
11. Earvolino-Ramirez, M. (2007). "Resilience: A Concept Analysis". In *Nursing Forms (73-82)*. Malden: Blackwell Publishing Inc.
12. Arslan, G. (2021). "Çocuk ve Ergenlerde Psikolojik Sağlamlığın Geliştirilmesi". İçinde G. Arslan & M. Yıldırım (Ed.). *Okulda Pozitif Psikoloji: Kuramdan Uygulamaya (71-85)*. Ankara: Pegem Akademi.
13. Beiser, M. and Hou, F. (2006). "Ethnic Identity, Resettlement Stress and Depressive Affect Among Southeast Asian Refugees in Canada". *Social Science and Medicine*, 63, 137-150.
14. Arnetz, J, Rofa, Y, Arnetz, B, Ventimiglia, M. and Jamil, H. (2013). "Resilience as a Protective Factor Against The Development of Psychopathology Among Refugees". *Journal of Nervous and Mental Disease*, 201, 167-172.
15. McLaughlin, A.A, Doane, L.S, Costiuc, A.L. and Feeny, N.C. (2009). "Stress and Resilience". In L. Sana & S. Martha (Ed.). *Determinants of Minority Mental Health and Wellness*. New York: Springer US.
16. Ungar, M. (2008). "Resilience Across Cultures". *British Journal of Social Work*, 38, 218-235.
17. Lusk, M, Terrazas, S, Caro, J, Chaparro, P. and Puga Antúnez, D. (2019). "Resilience, Faith, and Social Supports Among Migrants and Refugees from Central America and Mexico". *Journal of Spirituality in Mental Health*, 23, 1-22.
18. Chen, W, Hall, B.J, Ling, L. and Renzaho, A. M. (2017). "Pre-migration and Post-Migration Factors Associated with Mental Health in Humanitarian Migrants in Australia and The Moderation Effect of Post-Migration Stressors: Findings From The First Wave Data of The BNLA Cohort Study". *The Lancet Psychiatry*, 4, 218-229.
19. Visser, E, Gosens, T, Den Oudsten, B.L. and De Vries, J. (2017). "The Course, Prediction, And Treatment Of Acute And Posttraumatic Stress in Trauma Patients: A Systematic Review". *Journal of Trauma and Acute Care Surgery*, 82, 1158-1183.
20. Jose, R. and Novaco, R.W. (2016). "Intimate Partner Violence Victims Seeking A Temporary Restraining Order: Social Support and Resilience Attenuating Psychological Distress". *Journal of Interpersonal Violence*, 31, 3352-3376.
21. Malkoc, A. and Yalçın, İ. (2015). "Relationships Among Resilience, Social Support, Coping, and Psychological Well-Being Among University Students". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5, 35-43.
22. Kılıç, C. (2021). "Sığınmacı ve Mültecilerde Psikolojik Dayanıklılık Üzerinde Sosyal Desteğin Etkisi". *3. Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56, 1006-1020.
23. Mallinckrodt, B. and Leong, F.T. (1992). "International Graduate Students, Stress, and Social Support". *Journal of College Student Development*, 33, 71-78.
24. Zhang, W. and Ta, V.M. (2009). "Social Connections, Immigration-Related Factors, and Self-Rated Physical and Mental Health Among Asian Americans". *Social Science and Medicine*, 68, 2104-2112.
25. Hayes, A.F. (2018). "Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach". Guilford Publications.
26. Merhi, R. and Kazarian, S.S. (2012). "Validation of the Arabic Translation of the Multidimensional Scale of Perceived Social Support (Arabic-MSPSS) in a Lebanese Community Sample". *The Arab Journal of Psychiatry*, 23 (2), 159-168.
27. Yalçın, Ö. (2018). *Sosyokültürel Uyum Ölçeği (SCAS-R)'nin Gaziantep/Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Göçmenler Örneğinde Arapça'ya Uyarlama, Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması*. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
28. Resilience Research Centre (2013). "The Adult Resilience Measure: User Manual". Halifax, NS: Resilience Research Centre, Dalhousie University.
29. Gez, A. (2018). *Suriyeli Çocuk ve Ergenlerde Algılanan Sosyal Destek ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Çag Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
30. Snoubar, Y. and Zengin, O. (2022). "Social Support Effectiveness of the Mental Health of Immigrants Living in Belgium". *British Journal of Social Work*, 52, 2707-2725.
31. Cao, Q. and Zhou, Y. (2021). "Association Between Social Support and Life Satisfaction Among People with Substance Use Disorder: The Mediating Role of Resilience". *Journal of Ethnicity in Substance Abuse*, 20, 415-427.
32. Yıldırım, M. and Tanrıverdi, F.Ç. (2020). "Social Support, Resilience and Subjective Well-Being in College Students". *Journal of Positive Psychology and Wellbeing*, 10, 1-9.
33. Sánchez-Martí, A. and Sandín, M.P. (2013). "Joves Immigrants i Persistència Acadèmica: Què Ens Diuen Les Seves Xarxes Personals?" *Temps d'Educació*, 44, 177-190.
34. Pan, J.Y. (2011). "A Resilience-Based and Meaning-Oriented Model of Acculturation: A Sample of Mainland Chinese Postgraduate Students in Hong Kong". *International Journal of Intercultural Relations*, 35, 592-603.
35. Green, M, King, E. and Fischer, F. (2019). "Acculturation, Social Support and Mental Health Outcomes Among Syrian Refugees in Germany". *Journal of Refugee Studies*, 34, 2421-2433.
36. Singh, S, McBride, K. and Kak, V. (2015). "Role of Social Support in Examining Acculturative Stress and Psychological Distress Among Asian American Immigrants and Three Sub-Groups: Results From NLAAS". *Journal of Immigrant and Minority Health*, 17, 1597-1606.
37. Jibeen, T. (2011). "Moderators of Acculturative Stress in Pakistani Immigrants: The Role Of Personal and Social Resources". *International Journal of Intercultural Relations*, 35, 523-533.
38. Şafak-Ayvazoğlu, A, Kunuroglu, F. and Yağmur, K. (2021). "Psychological and Socio-cultural Adaptation of Syrian Refugees in Turkey". *International Journal of Intercultural Relations*, 80, 99-111.
39. Brisset, C, Safdar, S, Lewis, J.R. and Sabatier, C. (2010). "Psychological and Sociocultural Adaptation of University Students in France: The Case of Vietnamese International Students". *International Journal of Intercultural Relations*, 34, 413-426.
40. Lee, J.S, Koeske, G.F. and Sales, E. (2004). "Social Support Buffering of Acculturative Stress: A Study of Mental Health Symptoms Among Korean International Students". *International Journal of Intercultural Relations*, 28, 399-414.